

Apologia Franchini Gafurii Musici aduersus Ioannem
Spatarium & complices musicos Bononienses.

Causam dicēdi de te prebes Ioānes Spatarie qui
in alios dicere solitus es. Vnde eo iustius tibi succē-
sendū est quo acrius futilia effringendo efferata qua
dā rabie in lucubrationes nostras inuectus es: qđ
in nostri potius laudem eessit: ut cum nostra temere
damna se uidearis qui dementiæ proximus es: oēm
profus insitiam præ te feras quæ reprehensione
non uacat. Delirinaq; & petulantis hominis natura
ea esse dignoscitur ut nisi acrobürgatione aut fuste aut cathenis reprī-
matur adeo insoleat: ut se cunctis præferri putet: & hominis modestiā
ac taciturnitatem: timorē aut insitiam credat. Sed cū hæc ea sint q̄ apud
doctos expectationem non habeant: dabimus operam ut exquisitissima
doctrina rationibusq; efficacissimis unicuiq; in musica exercitato ueritas
elucescat: & is calumniator impudens habeas quem antea musicorū Bo-
noniensiu schola nō dignouerat. Nūc tua de hramēta iādiu lasēria nō qua
debeo acerbitate: sed qua solitus sum modestia taxare fas sit. Non .n. abs-
te quicquā dissimulatum iri arbitror: quod ad depræhendendā ignoran-
tiam tuā pertineat. Plærūq; fit ut qui interpellandi lacerandi ue studio te-
nentur dum alienam eruditionem insectantur propriam petulantiam pro-
dant. Quo nam pacto conuitiator leuissime ad Pamasi aditum musarūq;
lares absq; latinitate peruenire potuisti: qui a uulgari uestigio minime se
motus nō modo musicā sed & philosophiam: ac mathematicas cæterasq;
bonas artes profitearis: cum idēidem nos admonueris hoc est si quando
ad te scribere destinarem id omne materna lingua explicaretur q̄ si a uul-
go non differas. A nullo alio hoste mihi maius bellum indici potuit q̄ ab
litterarum experte. Hac tua labe discipulorum mētes inficis: disciplināq;
ipsam peruertis. Quod lumina ad uidendum accōmodata mihi non suffi-
ciant: satis est Spatarie eo nos ad prospiciendū peruenisse ut errores tuos
ac Bartholomæi rhamis præceptoris tui quos ipse nunq; intueri potuisti
sedulo complecterer. Cū igitur ea distinguere nesciueris quæ ab eruditis

A

perspecta sunt: relinquatur doctorū uiroz testimonio nos lynceo obtutu
ueritate tum græcorum tum latinorum fontibus scaturiente in lucē reuocasse.

Quam igitur adducis in quādecima descriptione tua sesquiocta
uam hanc. 9. ad. 8. nouē in partes minutas arithmetice diuisam
quā a Mathematico mendicasti. Hanc scias diuisionem non esse
consideratam a musicis si mere arithmetica est: cum non habeat dilucida
neque integra interualla sed obscura trāitionum loca concinitati incōgrua.
Clarius enim integris numeris ac spacijs nouem sesquaras productiones
cōtinentem sesquioctauā ipsam Mathematicus tuus annotare potuisset
deductis. s. extremis terminis reliquos intermedios continuos concingen
tibus ut hic. 81. 80. 79. 78. 77. 76. 75. 74. 73. 72. Nāque nume
rus. 81. ad. 72. sesquioctauā pportione pducit. At numerus. 81. ad. 80.
sesquioctogesima facit. Sed. 80. ad. 79. sesquiseptuagesimā nonā. Nume
rus. 79. ad. 78. sesquiseptuagesimā octauā. Verū numerus. 78. ad. 77.
sesquiseptuagesimā septimā. Numerus autem. 77. ad. 76. sesquiseptua
gesimā sextam probat. At. 76. ad. 75. sesquiseptuagesimā quintā ducit.
75. ad. 74. sesquiseptuagesimā quartā est. Sed. 74. ad. 73. sesquiseptua
gesimā tertiā implet. Postremo. 73. ad. 72. sesquiseptuagesimā secundā
perficit proportionem. **Q**uum autem Marcheti Parauini auctoritatē
in medium deduxisti. Bartholomæum Rhamin Beticum præceptorem
tuum quem irrefragabilem prædicas. facile contemnere uideris. Is enim
primo suæ præctice post manum Guidonis Marchetum ipsum (quē Ioā
nes Carthusinus serula indigentem notat) quattuor marchetis Venetoz
nūmis uenalem æstimat. ac si erroneū reprobet & inutilem. **Q**uod ta
men Marchetus ipse tonum diuidat in nouē dieses (ut scribis) puto te som
niasse. Nā si diesis est dimidium semitonii minoris ut Boetius & cōmunis
musicorū schola proponit. Tonus ipse quattuor minora semitonια ac dimi
diū semitonii cōtineret. qd est inauditū. Tonus nāque duobus tātū minori
bus semitoniiis pficitur & cōmate. ut sexto atque septimo tertii musicæ Boe
tius cōcludit. Verū si bene meminerim Marchetus ipse tonū in quinq; dieses
diuidit. ac duabus minus semitoniiū notat. apotomen tribus quattuorq;
aliud semitoniiū instituit. quoz alterū diatonicū. alterū chromaticū. tertii
enarmonicū uocat. Hæc tū toni diuisionē quā falsa est. musici nō admittūt.

Marchetus.
B. Rhamis.

Ioā. Carthusi
nus.
Marchetus.

Nota.
Boetius.

Marchetus
reprobatus a
musicis.

C Si autē tonum ipsum nouē cōmata continere existimes ut quidā putāt
 Seuerinus ipse Boetius quoddecimo tertii musicæ re ferula caligabit. Ibi
 enim pbat Tonū nouē cōmatibus esse minorē & maiorē q̄ octo. At de us
 quartodecimo secundi de harmonia copiose disertū est. ¶ Georgius an-
 selmus nisi principiū integri systematis harmonici in chorda a prollāba-
 nomene tono depresso quā s̄ ut Guido descripsit: aut in eius octaua gra-
 uiore instituisse, falsa esset depositio plectri chromatici inter secundā &
 tertiam chordā. s̄ inter hypatē hypaton & parhypatē hypaton ductū: cū
 solo minore semitonio inuicē distent & plectra ipsa secundū ipsum ad di-
 uisionē tonorum spatiorū in maius atq; minus semitonium inserta sint. Atq; ic-
 circo chromatica huiusmodi Anselmi depositio parū aut nihil a p̄mixti ge-
 neris depositiōe decimoquinto primi de harmonia deducti distare p̄cipit.
 Inde semitonia illa chromatica Anselmi & q̄ mathematicus ille tuus in te-
 trachordo huius descriptionis a prollābanomene ad licanon hypaton an-
 notauit nō exmissi in chromatica sunt. Nā in unoquoq; tetrachorde chro-
 matico duo grauiora semitoniorū spatia nō implent tonū ut primo ac secūdo
 atq; septimo secūdi de harmonia duce Boetio mōstratū est: quē si p̄ficerēt
 nō chromaticū diceremus genus sed p̄mixtū: hinc spatium ipsum esset cōpo-
 situs tonus. ¶ Descripsimus. n. p̄mixtū genus quo singulos tonos i duo in-
 æqua semitonia maius. s̄. & minus plectro duximus partiēdos. ut inde in
 unoquoq; tetrachorde hac ipsa partitione tres diatesserō ideas facile ap-
 titusq; q̄sq; contēplari possit. Adde ut Tritēsinemenon chorda huiusmodi
 auxilio (etsi reliquæ tetrachorde cōiunctarū chordæ nō indigeāt) plectro
 inter licanon hypaton & hypatēmeson ducto integrū diapētes diastema-
 tribus. s̄. tonis ac minore semitonio. sesquialtero cōcinat interuallo. Rursus
 plectro iter prollābanomenon & hypatē hypaton ducto diapason æq̄fo-
 natiā p̄p̄rius & integris diastematibus dupla dimēsiōe correspōdeat.
 Cætera quōq; plectra p̄mixte deposita p̄portionalibus dimēsiōibus inte-
 gra inuicē p̄ducēt atq; p̄ficiēt diastemata: quos p̄gressiones fictā seu acq-
 sitā solent musicā uocitare. Nec tū putes numerorū proportiones musicis
 diastematibus congruere nisi chordæ ipsæ sonabiles iuxta naturalē earū
 cōmensurationem deposite fuerint: ac numerorum ipsorum differentiis
 chordarum interualla conueniant ut hoc integro systemate diatonico
 harmonice mediato facile contēplari potest & percipi.

Boetius.

Georgius an-
selmus.

Duo gratio-
ra spatia i te-
trachorde
chromatico
non integrat
tonum.

Rursus cū clericis ecclesiastica quinti toni cantica iuxta ritū Guidonis dia-
 tonice modulantibus minore semitono sub propria finali descēdere per-
 missum sit: ut octauo primi practicae nostrae notauimus: Placitū tū placet
 ad depositū usq; plectrum inter licanon hypaton & hypaten meson descē-
 dere: a quo si ad tntensinemenon uoce contigerit modulari: integra illico
 diapente tribus. s. tonis ac minore semitono: sesquialtero interuallo cōso-
 nabit ut dictū est. Idem quoq; eosenties: quū plectrum inter proslabano-
 menon & hypaten hypaton positū quod a parhypate hypaton sesquocta-
 uo toni spatio depositum est: & parhypaten meson chordā simul percussis:
 nāq; tribus tonis ac minore semitono: extremæ ipsæ chordæ hāmiolia di-
 mensione ab inuicē distant. Id quoq; scitu dignū puto si a prima cuiusq;
 tetrachordi chorda totū chordotonū in acutum nouē a quis partibus diui-
 das pars prima plectrū deponet inter secundā & tertiā ipsius tetrachordi
 chordā tono a prima distans. Quod quū a scda cuiusuis tetrachordi chor-
 da totū in acutum chordotonū octo a quis partibus duxeris partiendū fle-
 xo circino uariisq; plectrū depones sesquioctauo spatio iter primam
 ipsius tetrachordi chordā & sibi continuā in graue tono distāte: atq; ita p-
 facile i duo inxq; lia semitonia maius. s. & minus uel ecōuerso: unūquodq;
 spatū toni diuisibile est: siue primaria diuisione. s. diatonica: siue secunda
 ria uidelicet p̄mixta: uerum in primaria deductione interualla tonos: sim-
 plicia sunt: in secundaria uero cōposita. Et quidē tonus semp in sesquoctaua
 proportione collocat: nec sesquionū spatium dicit tonus: nā sesquoctoge-
 sima p̄portione minus est sesquoctauo: sed neq; sesq; septima tonū p̄ducit
 quippe q̄ sesquoctauā ipsam sesq; sexagesimatertia p̄portione transcendit.
 Rursus spatū sesquoctauū toni potest in duo minora semitonia atq; cōma
 scindi: at cum minimū sit cōmatis spatū qd̄ auditionis sensu percipiat: ut de-
 cimo ac decimotertio tertii Boetius asserit: nullū iteruallū nullūq; discretū
 sonū cōcinitati obtinuit accommodatū. Verū Baccheus diesim ipsam mino-
 ris. s. semitonii dimidio ductā cōcinitati cōgruere p̄posuit: quā ennharmo-
 nicæ tetrachordos: depositioni Seuerinus annotauit. Cōgruū p̄fecto est
 admodūq; necesse: chordas: sonitus aīo atq; auribus notos esse: pereunt
 nāq; soni ipsi ni memoria teneant: cum scribi nō possint: ut Isidorus inqt.
 Atq; idcirco chordas: sonoritates ratione & scientia frustra colligunt: nisi
 fuerint usu & exercitatione notissimæ: ad quarum attentionē integrum
 permixtæ dimensionis diagrama hic duximus inscribendum.

Guido.

Boetius.
Baccheus.

Seuerinus.
Nota.

Isidorus.

Divisio toni in semitonium minus & maius uel in duo semitonua minora & cōma: quam permixtum genus uococum chromatica: extensioni adhaereat a diatonica non recessens.

		2 3 0 4	Aete hyperbolicon.	
se	apo	2 6 9 2	Parmete hyperbolicon.	to
	se			to
apo	apo	2 0 1 6	Trite hyperbolicon.	to
	se	3 0 7 2	Nete diezeugmenon.	se
se	apo	3 4 5 6	Parmete diezeugmenon.	to
	se			to
apo	apo	3 8 8 8	Trite diezeugmenon.	to
	se	4 0 9 6	Parmete.	se
apo	apo	4 3 7 4	Mese Tritelyne.	to
	se	4 6 0 8		se
se	apo	4 8 4	Lydianon meson.	to
	se			to
apo	apo	6 8 3 2	Darypate meson.	to
	se	6 1 4 4	Hypate meson.	se
se	apo	6 4 7 5 6		to
	se	6 9 1 2	Lydianon hypaton.	to
apo	apo	7 7 7 6	Darypate hypaton.	to
	se	8 1 9 2	Hypate hypaton.	se
apo	apo	8 7 4 8		to
	se	9 2 1 6	Proslambanomenon.	to

CAeterum in sextadecima descriptione tua quatuor chartarū ple-
 nitudine contenta ad ostentationem ingenii multa deducuntur su-
 perflua minimeque necessaria. Niteris enim probare medietatem
 hanc .6.5.3. esse harmonicam cum chorda sonora ipsis numeris anno-
 tata simul tacta quandam deducant concinitatem quod quidem facile
 conceditur. Nam extremi termini sonoris chordis ascripti diapason conso-
 nantiam sonant dupla cōmensuratione. Inde maioris chorda ad chordam
 mediū tertiam minorem sesquioctogesima proportionē semiditonum ex-
 cedentem. Atque mediū termini chorda ad extremā. minoris sonat sextam
 maiorem (sesquioctogesima tamen proportionē diminutam). Quae quid-
 em tres chordae quū simul fuerint percussae bonam concinitatē produ-
 cent non illam tamen suavissimā medietatē quā tres ipsae chordae us ter-
 minis annotatae .6.4.3. natura concinunt. Hanc praecipue medietatem
 concelebrant harmoniam ut finalem concinnitatem Pythagoras & Plato
 atque Aristoteles. Nam haec diapason integris diastematibus constat uide-
 licet diapente ex .6. ad .4. atque diatessaron ex .4. ad .3. quibus & ipsa
 diapason perficitur & dupla proportio pariter coaceruatur. Quod minime
 dissonat Rhami tuo secundo tertii practicae ubi scribit de hac ipsa medie-
 tate harmonica. At diapente consonantia cum tribus tonis minoreque semi-
 tonio impletur partes duas diastematicas mediata sustinet & concinnas:
 ditonum uidelicet & semiditonum. Verum quoniā aliquanto asperā pro-
 ducunt concinitatem (& si rationi Pythagoricae & naturaliconquiescunt)
 Ptholomeus tamen sensu ac ratione perpendit diapētes spatium in duas
 epimorias habitudines posse dissolui sesquiquartam. s. & sesquiquintam:
 quae & si cōiunctae sesquialteram faciunt: ut hic .6.5.4. Hinc & diapen-
 ten tribus tonis ac minore semitonio productam non tamē sesquiquarta
 ditonum implet sed & sesquiquinta semiditonum transcēdit. Media itaque
 chorda mutuo huiusmodi participata sesquioctogesima dimensione ua-
 riata praesit. Haecque clarius aperta sunt trigesimo quinto ac trigesimo sexto
 atque trigesimo septimo secundi de harmonia: & octauo tertii acerrime dis-
 putata.

In septima autem tua blatratoria descriptione deducis hanc me-
 dietatem .1.2.3. ut mere harmonicam per diapentem in graue
 & diapason in acutum quod non admitto; nam differentiae termi-

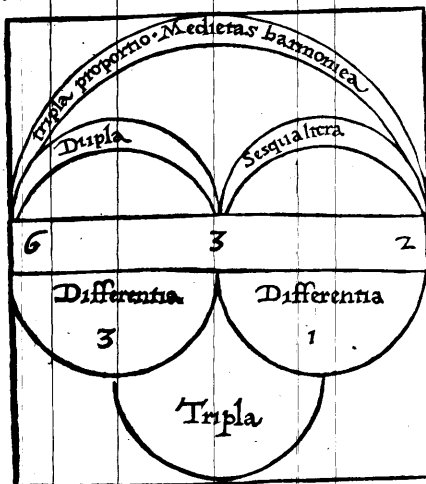
A iiii

Pythagoras
 Plato
 Aristoteles.

Rhamis

Pythagoras
 Ptholomeus.

norum nullam habent in proportione cum extremis terminis conuenien-
 tiam: accirco nō longe indifferentē ab hac suauissima cōcinnitate. 6. 4. 3.
 modulationē producet. Rursus quoniam dupla ipsa. 2. ad. 1. supra sesqual-
 teram ducta nullum habet naturaliter medium numerum quo integre
 ac rite possit harmonice mediari Harmonicā huic. 6. 4. 3. medietati
 cōæquari pari suauitate non potest. Adde qd̄ id euenit propter ipsarum dif-
 ferentiarum (inde & intervalloꝝ) æqualitatem: nam sesquialterum spa-
 tium in graue æquum est duplo intervallo ei immediate in acutum cōtinuo
 Arithmetica medietate ducente: ut ex dimensione Systematis tubicinum
 trigesimo septimo secundi de harmonia liquido constat. ¶ Neq; etiam
 sonoritatis amenitate huic æquabitur harmonica medietati ex tripla ex-
 tremorum & differentiarum adinuicem habitudine producta hoc modo

Hic enim qua cōsideratione maximus terminus accedit ad minimum ea
 ipsa maiorum differentia minorum differentiam noscitur custodire atq;
 maiores termini amplioꝝ seruant proportionem minores minorem: qd̄

proprium est mere harmonice medietatis: secus in deducta superiore.
 ¶ Damnas insuper uir bone Pythagoram secretorum naturalium exqui-
 sitorem: q̄ sesquiquartum & sesquiquintum interuallum in integro disidia
 pason systemate concinna non deduxerit. Id equidem factum existimari
 licet propter uarietatem accidentalem quæ ipsis obuenerit cum ab integro
 & proprio diastemate uidelicet a ditono & semiditono sesquioctogesima
 proportione recedunt. Ipse enim Pythagoras integra diastemata atq; par-
 tes integras tanq̄ diastematum membra quæ multiplicitate & superparti-
 cularitate integre deducerentur ad harmonicæ medietatis constructione
 natura duce considerauit. Hunc Sociates ac diuinus Plato qui & Dracon-
 rem Atheniensem & Metellum Agrigentium in musicis audierat sunt
 secuti. Aristoteles quoq; & postremo Torquatus Boetius sane contēplati
 sunt. Inde ipse Aretinus Guido ecclesiasticum cantū diatonice descripsit:
 sed ante eum sacri Pontifices Ignatius Basilius Hylarius Ambrosius
 Gelasius Gregorius Monodicam ipsam modulationem sacris ac diuinis
 obsecrationibus ascripserant. ¶ Putet ne suirata S ut cancer gradens cu-
 ius nomina sunt ipso pene timenda sono Prudentissimos Vates assiduis
 uigiliis & studiis indulgisse: Nihil profecto ommissit antiquitatis diligen-
 tia. At Rhaminallum præceptorem tuum (te non minus impurum) facile
 petulātia & ingratitude tua sequi uideris. Is enim si a Ptholomeo sesqui-
 quartam ac sesquiquintam (ut asseris) elicerit concinitatem: quoniam
 authoris testimonio non est usus (pace tua dixerim) quanq̄ culpæ mor-
 tuos leue sit nō respōsuros: tur sane p̄dicat & lato. Tu uero q̄ Gasuris
 astruccionibus eruditus euaseris (quanq̄ tibi dātū sit contra stimulū cal-
 citrare) incredibili ingratitude nota luore & petulantia Gasuriū tuum
 latrāter & calumniōse inuasisti. ¶ Quem te præceptore in instituendis
 ad musicam adolescentibus credens qui & litteris uacū & liuidis detra-
 ctionibus moribusq; impurissimis ac petulantia plenum noverint: Qua
 præceptoris tui irrefragabilis eruditione iuuenes ad musicā introducendi
 proficiunt: quum adeo obscurum atq; confusum introductorium octo his
 syllabis psal li tur per uo ces il tas descripsit. Ibi enim minus se-
 mitonium naturale uaria & dissimili denominatione notatum est: ut hac
 animaduersione ipse conterritus ac penitentia ductus (eo ommissio) ad

Pythagoras:

Socrates.
 Plato.
 Dracon.
 Metellus.
 Torquatus.
 Boetius.
 Guido Aretinus.
 Ignatius.
 Basilius.
 Hylarius.
 Ambrosius.
 Gelasius.
 Gregorius.
 Prudentissimus.
 Vates.
 In Spartanū.

In Rhamin.

diatonicum Guidonis introductorium cui & permixtū genus interduxit quasi chromaticis (falso tamen) condensationibus roboratum redire compulsum sicut in practica sua processu apertius perspicitur.

IN decima octava & ultima descriptione tua citastime q̄ capite tertio quarti libri de harmonia ascripserim terminum extremum Dorio modo in acutum nete sinemenon chordæ cum tetra chordum coniunctarum ulli diastematum figuræ non admittatur. Ibi nos ponimus Nete sinemenon ut chordam extremam quā & Paraneten diez eugmenon nominare possumus cū unum eundēq; simul pulsata sonum emittant eodem loco confidentes. Verum ad diatessaron huiusmodi productionem neq; tetrachordo cōiunctarū opus est neq; tetrachordi diastematum integritas procedit. imo ea ipsa diatessaron idea competit: quā hypodorius ab assumpta ad lycanon hypaton obseruat sub diapente arithmetice mediacus. Est enim eadem replicata: tono (s. diuisiunctiuo) ac semitono & tono a mese ad paraneten diez eugmenon seu ad neten sinemenon ut dictum est: siue iuxta Guidonis institutionem ab a la mi re ad d la sol re. Quod si (ut p̄ceptor ille tuus irrefragabilis primo tertii practicae suae proposuit) quarta species diapason fiat a lycano hypaton in Paraneten diez eugmenon diuisa per lycanon meson id est procedens secundum Guidonem a D sol re ad d la sol re (mediata. s. in G sol re ut per primā diatessaron speciem in graue & quartam diapentes speciem in acutum) Primi ecclesiastici toni autentici (est enim Dorius in quarta ipsa diapason figura confidens) naturalis auctoritas subuerteretur & qd̄ sacra modulatio egre ferret dux ipse tonus in comitē declinaret. ¶ Cum autem nonum caput quarti de harmonia attingisti ubi notatur hypermixolidius modus a Ptholomeo octauus in ordine a mese ad neten hyperboleon ceteris acutior cōsimilibus diastematibus hypodorio correspondens. Asseris Ptholomeū diuersis diastematibus (diapentes. s. & diatessaron figuris) hypermixolidium ipsum ab hypodorio in pleno quindecim chordarum systemate diatonico differenter cōstruxisse. Id tibi notum esse uelim hypermixolidium ab hypodorio (non formaliter sed solo acumine) integro ipsius hypodorii systemate distare cum solam chordā cōmunē uidelicet mesen possideant. Nam cum unusquisq; modus diapason consonantiam seruet. Rursus dia-

B. Rhamis.

Guido.

Tonus autē
ticus in placā
lem conuertē
teretur.
Ptholomeus

pason ipsam septem ideis. suariis speciebus (una minus q̄ sint eius uoces)
 uariari contingat. quæ ultra septem huiusmodi figuras in euentum pro-
 cesserit. quoniam solam chordam cum prima cōmunem habebit non po-
 nitur formaliter ab ipsa differens. sed solo distant ab inuicem acumine: ut
 clarius expōsitum est nono ipso capite quarti. Boetii auctoritate tertio de
 cimo quartu musica roboratu. Inde hypermixolidius ipse modus q̄ supra
 mixolidium cōnumeratus sit. tono per totam eius constitutionem ipso mi-
 xolidio acutior est. quē & Ptholomeus cæteris modis connumerauit ut a
 mese ad neten hyperboleon species ipsa diapason (quanq̄ ordine iterata)
 cōgrua denominatione notaretur. Neq; hunc putes tonum illum esse quē
 ecclesiastici octauum & placalem ponunt: cū octauus ipse tonus placalis
 quartam speciem diapentes in acutum a licano meson ad paraneten die-
 zeugmenon seu a G sol re ut ad d la sol re comprehendat & primam dia-
 tessaron descendente ab ipsa licano meson in licanō hypaton. seu ab ipsa
 G sol re ut in D sol re contineat. At hypermixolidius a mese ad neten hy-
 perboleon seu a prima a la mi re ad alteram aala mi re integram possidet
 constitutionem. ut septimo primi practicæ nostræ post septem annotatas
 diapason ideas perlucide descriptum est.

Ptholomeus

 Vm manibus atrectarem duas primas detractorias descriptio-
 nes tuas: circa ea quæ nobis in librum hunc de harmonia musi-
 corum instrumentorum ad nonnulla (etiã non necessaria) obiecta
 sti diximus respondendum. ac primum ad primam obsignatam Bononiæ
 die ultima Februarii. 1519. Dicimus Tetrachordum & Q uadrichordum
 indifferenter considerari: nã unūquodq; quattuor cōprehendit chordas.
 ¶ At tetrachordum antiquissimum Mercurii duabus extremis chordis
 diapason cōsonabat atq; ad medias inuicem diatessaron ac tonum quibus
 diapente respondebant rursus diatessaron his numeris producebant. 6.
 8. 9. 12. Inde quattuor ipsarū chordarum hypate. parhypate. paranete
 nec. Q uattuor elementorum conuenientia instar. Prima grauissimum
 sonum. Secunda minus grauem. Q uarta acutissimū. Tertia minus acu-
 tum. Verū cum extremæ inuicem diapason consonarent ac reliquæ secun-
 dum propositas proportionēs: ut facile reliqua ipsarum quattuor chorda-
 rum spatia condenserent uariis terminis superducto plectro ad plenitudi-

nem septem discretorum sonorum digitis contrectabant quod & in simplici tritechora lyra experimēto peruidetur. Nec putes Tetrachordum semper intelligi Diatessaron consonantiam duorum. s. tonorum ac semitonii sesquitercio productam interuallo. Nam unūquodq; spatii quattuor chordis ductum tetrachordum seu quadrichordum uocatur. Nāq; tritonus quattuor chordis ductus a parhypate meson ad paramesen & si diatessaron excedat tetrachordum est. ¶ Rursus triplum interuallū harum quattuor chordarū proslambanomenos hypatei meson meses ac netes diezeugmenon processu u diapason ac diapentem cōsonans est tetrachordum: non tamen sesquitercium. ¶ Tonus item compositus permixti. s. generis cum minore semitono sibi continuo uti a Proslambanomeno ad parhypaten hypaton est tetrachordum (non tamen sesquitercium neq; diatessaron.) ¶ Ioānes Cocleus noricus Nuringensis Phonscus librum quem de musica quadrifariam distinctum scripsit tetrachordū nominat. ¶ Samius lichaon qui octauam chordam musico systemati iniunxit ipse Pythagoras a plānq; creditur. Verum hęc ipsa historiae non eruditioni ascribi solent.

Ioānes Cocleus.
Samius lichaon

IN secūda tua detractoria latratione obsignata Bononię die. xxii. Martii. 1519. afferis hoc minus semitonium. 256. ad. 243. illud precise non esse quod usui euenit in consonantiis noui instrumenti harmonici: sed hoc maius atq; auctius illo esse proportione sesquioctogesima. Id quidem uerum est: nam secundum Ptholomeum ut trigesimo quarto secundi de harmonia aperuimus: duo illa spatia superparticularia. s. sesquigesimūtertium & sesquiquadragimūquintū loco ipsius minoris semitonii enharmonice compositi deducta sesquioctogesima eum proportione transcendunt: quod facile percipi potest ex his quę trigesimo septimo secundi inscripsimus admirantes cōgruentem potentiam sesquioctogesimę proportionis in cōmunicādis spatii tum diminutione tum augumento: ut sane comprehenditur in hoc diagrāmate in quo deposita sunt genera melodica Chromaticum Boetii Seuerini & Chromaticū molle Ptholomei: atq; Enharmonicū utriusq;

Ptholomeus

Boetius.
Ptholomeus

	Diatonicū natura le genus secūdum Pythago rā & Boe tium.	Chroma ticū ge nus Py thagoræ secūdum Boetium.	Chroma ticū mol le genus secūdum Ptholo meum.	Ennar monicū genus Pytha goræ se cundum Boetium	Ennar monicū genus se cundum Ptholo meum.
	<i>Trete hypb.</i>				
to.	<i>Parate hyp</i>	<i>tria se.</i>	<i>Seqqūia</i>	<i>ditonus.</i>	<i>Seqqūarta</i>
	<i>Trete hypb.</i>	<i>se.</i>	<i>Seq 14</i>		
	<i>se. Rete chrys</i>	<i>se.</i>	<i>Seq. 27</i>		
to.	<i>Parate che.</i>	<i>tria se.</i>	<i>Seqqūta.</i>	<i>ditonus</i>	<i>Seqqūarta</i>
	<i>Trete che</i>	<i>se.</i>	<i>Seq 14.</i>		
	<i>se. Parate se</i>	<i>se.</i>	<i>Seq. 27</i>		
to	<i>Defe.</i>				
to.	<i>Lycha. mēō.</i>	<i>tria se.</i>	<i>Seqqūta.</i>	<i>ditonus</i>	<i>Seqqūarta</i>
	<i>Dhypa. me.</i>	<i>se.</i>	<i>Seq 14.</i>		
	<i>se. Hypateme.</i>	<i>se.</i>	<i>Seq. 27.</i>		
to.	<i>Lycha. hypa.</i>	<i>tria se.</i>	<i>Seqqūta</i>	<i>ditonus.</i>	<i>Seqqūarta</i>
	<i>Dhypa. ho.</i>	<i>se.</i>	<i>Seq 14</i>		
	<i>se. Hypate hi.</i>	<i>se.</i>	<i>Seq 27</i>		
to	<i>Mabano.</i>				

Ontingit plerūq; hoc semitonium minus. 256. ad. 243. in frequētatē musicis instrumentis diminui hac proportione sesquialtera sexagesimatertia. 64. ad. 63. ut in generis tonici diatoni depositione Ptholomeus statuit producens tetrachordū a graui in acutum sesquiagesimo septimo ac sesquiseptimo & sesquioctauo interuallis: qd̄ uigesimo nono secundi de harmonia notauimus. ¶ At proportio hęc minoris semitonii. 256. ad. 243. & si superpartiens est / superparticularitati sesquidecima octaua proximius adhærere q̄ sesquidecima nona. Hoc tamen proposito nostro parum conferre uidetur. ¶ Summopere insuper congruit usui musicorum instrumentorum tetrachordum ipsum diatonicum Boetii quippe quod Ptholomeus ipse tanq̄ naturale omnium diastematum exordium a quo cetera genera collabuntur noscitur celebrare: ut uigesimo secundi de harmonia in calce deductum est. Atq; iccirco omnia modulationum genera ex conuersione singulorum in diatonicum ipsum tanq̄ ad principiu unde exorta sunt resoluntur: ut uigesimo quarto & uigesimo quinto atq; sequētib; secūdi de harmonia aperte demonstramus.

On insuper sum immemor q̄ incredibiliter garrulus latrauerim dum asseuerares duplam ac sesquialteram coniunctas sesquialteram producere hoc ordine. 4. 2. 3. statuens duplam. 4. ad. 2. & sesquialtera. 2. ad. 3. quod falso arbitrabaris. Nā si. 4. ad. 2. est dupla: duo ad tria sub sesquialteram probant: hinc. 4. ad. 3. sesquialtera: nam dupla & sesquialtera faciunt triplam hoc modo. 6. 3. 2. sed dupla & sub sesquialtera cum hęc minoris sit inaequalitatis illa maioris sesquialteram monstrant hoc modo. 4. 2. 3. cuius rationem notauimus uigesimo primi de harmonia ubi sic legitur Insuper est cōsiderandū. ¶ Verum si uidiſſes Volumnii Rodulphi Spoletani disputationem de proportione proportionum quam olim Ioannes Marlianus Mediolanensis Mathematicus atq; philosophus Physicusq; celeberrimus in Ticinensi Gymnasio celeberrime disputauerat atq; descripserat: profecto cecitas ipsa in hunc errorem te non deduxisset.

ostremo cum uilitigatoꝝ ac mistilionū cōplicū tuoz; cōtume-
lias (imo tuas) petulantiaq; phorescere decreuerā penitus prudentis cōquiescere dictis. Contra uerbosos noli cōtendere uerbis. Verū cum mihi sese obrulerit tertiadecima descriptio tua quintodecimo octobris trāfacti obſignata penitentia ductus huic ipsi respondere passus

Ptholomeus.

Boetius.
Ptholomeus.

Volumnii.
Ioānes Mar-
lianus.

Cato.

sum. In ea.n. pponis huic quesito nostro te minime respōsurū. Q uesierā
a te si cōsonantia est acuti soni grauiq; mistura sua uiter uniformiterq; au
ribus accidēs: quomodo sit illa mistura: per cōiunctionē: an per adhæren
tiam unius alteri. Rursus in consonantia quis sonus alteri plus conferat/
acutus graui: an grauis acuto: & quis duos præferat. Nam tertio decimo
problemate partis harmonicæ elucidator Petrus Apponēsis ita pposuit.
Q uod habet rationē acuti plerūq; pertrāsit in graue. Et qd habet rōnem
grauis non pmutatur in acutū: quod in pmutationibus generū Seuerinus
ipse Boetius a diatonico in chromaticū & in enharmoniciū est prosecutus
ob faciliē chordarū depositionē. Nā facilis descensus auerit: & integrā ter
minorū pportionē atq; notā tōcinnorū iterualloq; circinno duce dimēsiōnē.
Verū ibi loquens de sonis Aristoteles dicit grauis sustentat acutū. Inde q
scriptū sit Maledictus homo qui negligit famā suā: nam & si patior tellis
uulnera facta meis: mōlstrū tñ illud horrēdū nō ptimescimus: nā prauisā
minus lædere tella solēt. Putat. n. ut ethnici solēt in multiloq; & calūniōsa
larratione se peritorē musicū haberi. Q uis liuor o demens: quā te petu
lāria duxit Caninos iferre morlus: rabiēq; uenenūq; Infigere & nobis cū
te polliceris inique Si supites eris: semp moleste deferrē. An nescis belua
mōstruosa prudentis sentētia In maliuolā animam sapientiā nō introire?
Q uibus nō euenieris ludibrio: cū ea te nouerint temeritate lapsū ut la
bores & uigilias sustinere fatearis quo Frāchinū doceas a quo fere q; qd
habes duobus ac triginta iam annis didicisti: Liuorē tuum prænotauerat
Hesiodus dicēs Cantor cantorē liuidus odit. Citauerat te ac cōplices tuos
(modestos excipio) Diogenes Synopæus: nā & si chordas ac uoces cōcini
tati coaptare studeatis incompōsitōs atq; incōcinnos corporis & animi mo
tus permutari penulantiā nō permittit. Guido Arretinus farus cantoribus
sui temporis te prænumerauit. ¶ Scribis insuper Laurentium Gazium mo
nacum Cremonensem in Musicis haud mediocriter eruditū ad te aduen
tasse ac de Canone illo pceptoris tui uidelicet. In perfectione minimorum
per tria genera canitur melos: habuisse sermonē. Verū q; indubitāter cre
das Boetiū in musicis interpretē tantū fuisse nō authorē (salua pace tua ac
modestia nostra) falsū arbitraris. Nāq; & iuris consulti atq; philosophū
mathematicū oratorē: poetam astronomū musicūq; ætate sua celeberrī
mum fuisse infinita pene eius operā declarant. Testatur & eius musicam

Petrus Appo
neus.

Boetius Se
uerinus.

Vergilius.

Aristoteles.

Salomon.

Ouidius.

Salomon.

Hesiodus.

Diogenes.

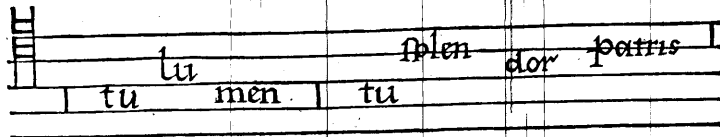
Guido.

Laurentius
Gazius mo
nachus.

Boetius mu
sicus docuit
m^o fuit & om
nium discipu
larum erudit
issimus.

Cassiodorus
Theodoric⁹
Imperator.

eruditionē Cassiodorus in epistola Theodorici Imperatoris ad ipsum Boetium tenoris huiusmodi. Cū Rex Francoꝝ conuiuii nostri fama pellectus a nobis citharedū multis precibus expetisset sola ratione cōplendū esse pmissimus. Quod te eruditionis musicæ peritū esse noueramus. Adiacet enim uobis doctū eligere qui disciplinā ipsam i arduo collocatā potuistis attingere. Quid n. illa pstantius quæ cœli machinā sonora dulcedine modulatur & nature cōueniētiā ubiq; dispfam uirtutis suæ grā cōprehēdit? & reliqua. At cantici ipsius pceptoris tui. Tu sumē tu splendor patris qd dū Bononæ (alliat⁹ tū) publice legeret adnotauit tenoris hoc ordie descripti

quarto tertii practicæ suæ enigmatis canonē sic elucidauit. Proponit enim quālibet uoculā per syllabas in lineis & spatiis denotatas sex mēsuras ualere sicuti si esset hoc signū C quoniā pausa tēporis in principio ponit: & ideo unaquæq; syllaba unū tempus denotat. Nā canitur ter prima uice notula secūda eleuatur a prima p tri hemitoniu: in secunda uice p tonū: & in tertia p semitoniu. Quod si Tenor ipse in pfectione minimorū per tria genera canitur meloꝝ. Quomodo erunt pfectæ minimæ: quæ usq; tris in partes diuidi solent: nisi intelligi uoluerit in platione pfecta: quæ semibreuem tris in minimas partitur: tuncq; sanius dixisset in pfectione semibreuiū. Præterea quo iure hoc signo C notula quæ quæ syllabata sex mēsuras obtinebit: cū omnis integra mensura systoles. f. & dyastoles duabus tantum minimis contenta sit siue in maiori platione: ut in tenore nostro Crucifixus etiam pro nobis & primi Agnus dei de Missa lōmearme. Et in tenore Osanna de Missa Illustris princeps atq; in tenore secūdi Agnus dei. Missæ le sonuenir quas celeberrimis cantoribus Leonis decimi Pontificis Maximi misimus pernotatum est. Siue etiam in prolotione minori (qd usus docet) nisi subducto hoc canone crescit i duplo: aut ascripta fuerit pportio sub duplo: ut in tenore nostro. Quoniā tu solus sanctus de

Missa lōmearme ubi signatur circulus cū puncto pro tēpore pfecto & pfe
 eta prolatione atq; pportio sub dupla hoc modo \odot quonū inditis semī
 breuis tres minimas cōtinet ac minima quæ quæ crescit ad duplum sui ip
 sius: aut quiuis Canon siue Enigma seu etiā pportio inscripta fuerit. Rur
 sus pausa tēporis in principio posita nō est signū pfectionis in tēpore sed
 est figura mēsurabilis i taciturnitate nā signū tēporis pfecti est circulus
 impecti uero est semicirculus. Cū itaq; pcedis diatonice a prima sylla
 ba ad secundā intē siue uidelicet a tu ad lu facis semiditonū intēsum: & a
 lu ad men ecōuerso demissum. Rursus a tu ad splen est diatessaron itēsa
 & a splen ad dor tonus remissus: atq; a dor ad patris erit itētus tonus. Hoc
 quidē diatonici ac naturale genus scdm Boetū & Guidonē sane pductū
 est. C Vez; chromactice cōtinēs pcedis a tu ad lu incōpositi toni iteruallo:
 q; si in F fa ut esset altera syllaba tonus ipse a tu ad lu cōpositus diceretur
 ac duobus distinctis semitonis cantaretur ut assenis: sed hoc quidē falsum
 est. Nā in quocūq; tetrachordo chromatico duo grauiora semitonioꝝ spa
 tia nō integrant tonū ut Seuerinus disponit: qd & nos quidē primo ac se
 cundo atq; septimo secūdi de harmonia apertius monstrauius. Sed neq;
 Aristoxenus siue chromaticū molle siue chromaticū sesquialterū seu etiā
 chromaticū tonū dēduxeris: duo grauiora tetrachordi spatia tono æqua
 uit. Ptholomeus quoq; duo ipsa spatia grauiora chromatici mollis tono lō
 geminora cōstituit. Nā chromaticū tetrachordū nullū sustinet toni p̄cise
 spatū duabus tribus ue chordis exaratus in pductū. Id idē dicit euenire a
 lu ad men. s. tonū sicōpositū de p̄ssum: qd idē est incōueniēs. Nāq; dato uno
 incōuenienti multa sequuntur. Verū a tu ad splen nulli dubiū est quin dia
 tessaron intersit: nā a linea in spatū utrinq; uel tonus uel semitonū per no
 tulam uel syllabā describitur discernitur & cantatur: & a splen ad dor fiet
 erit semitonū demissum: q; si i anteriore. s. diatonica positione fuerit tonus
 remissus a splen ad dor: quomodo trāsmutabitur spatium toni in triemi
 tonium nisi ipsa syllaba dor uel eius notula fuerit semitonio in graue de
 posita? Nam immobilis pmanens nullā præstat spatio uarietate ut ex an
 notatis libris facile percipitur. Secus autem in musicis instrumentis ubi
 singula diastemata iuxta propriū generis formā chordas recipiunt & in
 terualloꝝ dimensiones, ut apud Boetium Architam Didimum Aristoxenū
 ænum & Ptholomeum cōstat quorū deductiones secundo de harmonia

Diatonicum
 genus.
 Boetius.
 Guido.

Seuerinus

Aristoxenus.

Ptholomeus

Boetius.
 Architas.
 Didimus.
 Aristoxenus.
 Ptholomeus

diligēter impressimus. Rursus cū a dor ad patris intēsum trihemitonium
putes idem incōueniens non euitabis. ¶ Ennharmonicus autē huius te-
noris p̄cessus a te hoc ordine sumitur: nā a tu ad lu sit semitonū incōposi-
tum: quia si supra F moraret̄ altera syllaba esset a tu ad lu semitonū cō-
positum. s̄. per diesim & diesim pronunciatū. idēq; a lu ad men erit semito-
nium incōpositū sed demissum. At cōtra hoc dicimus q; duæ syllabæ duæ
ue notulæ diuersisonæ sese non cōpatiuntur in F fa ut: neq; i G sol re ut: cū
sit ibi solus locus sola chorda sonū unūcū producents. Inde imutata secunda
mediarū corda acutior in quouis tetrachordo diuersis generibus nō ascri-
bitur. Venī a tu ad splen proculdubio integrū diatellaron diastema men-
suratur nihil profecto ennharmonicæ densitatis ostēdens. Rursus a splen
ad dor erit ditoni remissi spatū atq; a dor ad patris præsupponis incōposi-
tum ditonū intēsum. Adiacent itaq; chromaticū & ennharmonicū præ-
scripto tenori in solo diatonico tetrachordo nullā ppriæ densitatis formā
demonstrantia. Inde enigma & Canonē ipsum Bartholomæus præceptor
tuus quē imitaris non sane disposuit: neq; ipsorum generum spissiorū for-
malem naturā intellexit. Dicis quæso quo p̄cedis diatonice tetrachordo
ad huiusmodi tenoris considerationē: Mollī diatono an intento an tonico
diatono siue diatono diatonico: Rursus quo chromatice: chromatico
mollī: an icitato: Quo ue ennharmonicæ: Ennharmonicō Pythagorico
s̄. Boetii: an Ptholomei: p̄fecto uideris Pythagoricos ac Boetiū sequi.
Nunquid Ptholomeum spernis: a quo (ut asseris) Rhamis tuus nouū siste-
ma harmonicū accepit. Turpe. n. mihi putauī Lectores optimi in musicis
cū nebulone differere. Quādo quidē ea execranda rabie in theoricā musi-
ces ita debacatus sit: ut eā practicis cantonibus perinde ac uitium obiciat.
Quid est o caput ethereclitū q; cantonibus nō suadeas lras nō cōgrueret
ac ispos moribus p̄batos esse nō decere: Id. n. prædicat Aristoteles primo
methaphysicæ: q; omnes homines natura scire desiderant. Propterea la-
bores nostros assiduo studio comparatos quorquot in musicam discipli-
nam contuli abs te aboleri non iniuria passus sum. Cōminaris mihi ho-
mo leuissime detractorias has latrationes tuas esse a calcographis cu-
dendas. Nihil profecto aliud postulant liuor calumnia & petulantia tua
q̄ quales quātq; in te homine impuro fuerint cunctis gēibus declarari.
Nēpe (quod hæcenus non perpēdi) a demone cruciari facile crederis.

B. rhamis.

Aristoteles.

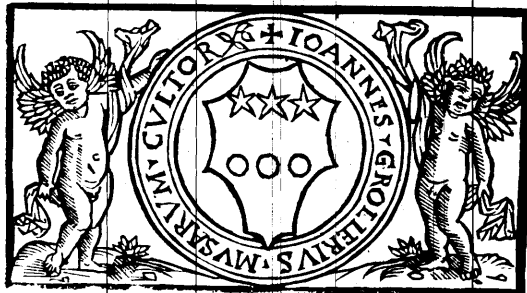
Dauid Saulem a spiritu immundo arte modulationis liberū restituit. Verum clarissimi modulatores Bononienses oppressioni tuæ huiusmodi stertiles concinunt modulationes. Nec tamen putent Musicæ disciplinæ vires atq; potentias defecisse: cū Musica ipsa operari non possit Aristotelis sententia in patiente male disposito. Quod si Asclepiades q; freneticos symphonia curabat aduenisset dementiam tuam reprimere nō posset. Assueuimus nos (quod impudenter asseris) oculos tenebris (arte quidē) quo. s. authorū libros in tenebris sepultos studio ac diligentia nostra in lucē educeremus. Tibi autem quem natura ipsa malignum prænouerat: uisum potentiam & forte auditum integrum non admisit. Nāq; trito adagio a signatis cauendū esse docemur. Itaq; mētē tuā taciturnitas profecto sanius accurasset quæ ab amico potissimū queri solet: ut Terentianus ille Simo in Sofia optabat fidem. s. & taciturnitatem. Nā proximus ille deo est qui scit ratione tacere. Salomon quoq; in prouerbis: Fidelis spiritu celat uerbū. Nobis profecto de te scribēdi occasionem præbuit qui famæ nostræ incredibili uore niteris insidiari. Sed neq; hæc nos scripsisse putes q; in libros nostros liuide & petulanter insurrexeris quippe qui dementiam tuam paruifacimus. Cum opera nostra sana sint si sanè intelligantur & sententiæ nostræ rectæ nisi peruertantur. Quo fit ut & si intōcessa rabie torquearis: Harmonia Gasparii & Ioannes Grolierus patronus æternum uiuant.

Dauid.

Aristoteles.
Asclepiades.

Terentius

Cato.
Salomon.

Impressum Taurini per magistrum Augustinum de Vi comercato. Anno domini. M. D. XX. die. xx. Aprilis.